

▲ BZ-bevægelsen vendte sig både imod yuppie-kulturens individualisme, men også imod hippiernes dyrkelse af fred og harmoni. En af bz-bevægelsens højdepunkter var besættelsen af et hus i Rymsgade på Østerbro i København. Episoden, der fandt sted i 1986, udviklede sig til nærmest borgerkrigsliknende tilstande, da bz'erne barrikaderede hele området omkring huset.

Det hele begyndte med de københavnske unges krav om et ungdomshus, og da kommunen igen og igen afviste det, besatte de i 1981 den nedlagte brødfabrik Rutana, og kort efter besatte de endnu en fabrik. Politiet stormede hurtigt begge fabrikker under voldsomme kampe. Herefter udviklede det sig, og i 1982 fik de unge et ungdomshus på Jagtvej 69 i København. Da overborgmesteren mødte frem for at indvie ungdomshuset, gjorde bz'erne ham til grin og kastede vand efter ham.

I løbet af 1980'erne skiftede bz-bevægelsen karakter til en modkultur mod det etablerede, kapitalistiske samfund. Kritikken favnede bredt og strakte sig fra kritik af det hvide apartheidstyre i Sydafrika til at kaste æg på den konservative statsminister Poul Schlüter. På et tidspunkt var der dele af bz-bevægelsen, der flirtede med terrorgruppen Rote Armee Fraktion i Vesttyskland, uden at det dog udviklede sig til egentlige terrorhandlinger i Danmark. Bz-bevægelsen definerede sig mere og mere som "autonome", altså nogle, der stod uden for det etablerede samfund, og det blev under det navn, de fortsatte deres aktiviteter ind i 1990'erne, blandt andet ved urolighederne på Nørrebro 18. maj 1993 i forbindelse med en EU-afstemning, hvor politiet trak våben mod de voldelige unge.

Danmark og EU

Danmark blev optaget i EF, som EU hed tidligere, i 1973. I de første mange år var der en del modstand mod det europæiske samarbejde. I dag er Danmark en integreret del af EU, og der er ikke længere mange modstandere af det europæiske samarbejde og Danmarks medlemskab af EU. Danmark har fundet en formel for samarbejdet gennem en række nationale kompromiser, der blandt andet betyder, at vi står uden for det monetære samarbejde og anvendelsen af euro som fælles mønt. Godt nok ser de fleste danskere sig som europæere og som en del af det europæiske samarbejde, men der er grænser for, hvor langt mange danskere ønsker sig den europæiske integration.

Fra 1985 begyndte processen hen imod omdannelsen af EF til også at omfatte et politisk samarbejde. I 1991 underskrev de 12 EF-lande Maastricht-traktaten, der markerede et væsentligt skridt hen imod en politisk, monetær og militær union. EF skulle nu hedde EU. En række nye områder som uddannelse og folkesundhed blev inddraget i samarbejdet, flere sager skulle afgøres ved flertalsafgørelser i ministerrådet, og parlamentet fik større beføjelser. Endelig ville man i tre faser arbejde sig frem til en økonomisk og monetær union (ØMU) med fælles mønt (euro).

I Danmark skulle tilslutningen afgøres ved en folkeafstemning, som fandt sted den 2. juni 1992. Siden 1986 syntes den almene holdning til EF at være blevet mere positiv, og det endte med, at også Det Radikale Venstre og Socialdemokratiet anbefalede et ja, mens alene SF og Fremskridtspartiet sagde nej, idet de dog understregede, at det kun var til unionen og ikke til EF.

Til alles overraskelse stemte 50,7 procent nej til Maastricht-traktaten, som Danmark derefter ikke kunne tiltræde. De fleste folketingspolitikere måtte erkende, at der var et alvorligt troværdighedsproblem, når et stort flertal i folketinget blev underkendt af folkets flertal, og der blev givet utallige forklaringer på det chokerende afstemningsresultat. Også i andre lande skabte det udvidede samarbejde uventet folkelig modstand – i Frankrig gav en folkeafstemning således kun 51 procent ja til Maastricht-traktaten.

Alle politiske partier undtagen Fremskridtspartiet fandt nu sammen i det såkaldte "nationale kompromis", som ved "fire forbehold" skulle bevare Danmark som EU-medlem, men holde landet uden for visse dele af Maastricht-traktatens forpligtelser. Danmark ville ikke sætte unionsborgerskab i stedet for dansk statsborgerskab og ville ikke deltage i ØMUens 3. fase, hvor euroen skulle ruller ud i medlemslandene, i fælles forsvarspolitik og i det retlige samarbejde. Efter nogen debat blev det accepteret af de øvrige EU-lande, og ved en ny folkeafstemning i maj 1993 blev det vedtaget med 57 procent ja-stemmer.

Afstemningsresultatet udløste et voldsomt oprør med de autonome miljøer i forreste linje. Her blev der kastet med brosten mod politiet, som til sidst trak deres våben og skød mod demonstranterne.

▲ Avisforsider dagen efter, at et flertal havde stemt nej til Maastricht-traktaten i juni 1992.

Med Amsterdamentraktaten i 1997 og Nicetraktaten i 2000 blev der gennemført en række strukturelle ændringer af EU. Parlamentet fik igen udvidet sine beføjelser, flere sager kunne afgøres ved flertal i ministerrådet, og beslutningsproceduren i ministerrådet blev ændret. Et væsentligt problem drejede sig om magtforholdet mellem store og små medlemslande.

Da EU nærmede sig forhandlingerne om

den økonomiske og monetære union (EMU), som Danmark stod uden for på grund af vores forbehold i 1993, ønskede den danske regering og et flertal i Folketinget at få det danske forbehold ophævet og hoppe med på vognen, der skulle munde ud i en fælles europæisk valuta (euro). Der blev endnu en gang udskrevet en folkeafstemning, der endte med, at danskerne ønskede at fastholde forbeholdet og ikke være en del af euro-samarbejdet, men afstemningen var tæt: 53 procent mente, at man skulle bevare forbeholdene.

De østeuropæiske lande, der under den kolde krig havde udgjort den kommunistiske østblok, og som i 1990'erne havde været igennem en vanskelig omstillingsproces fra et kommunistisk, planøkonomisk samfund til et samfund med privatkapitalisme og parlamentarisk demokrati, stod nu i kø for at blive medlemmer af EU.

Ved et EU-topmøde i København i 2002 blev man enige om betingelserne for optagelse af ti nye lande, der alle blev medlemmer i 2004. Samme år vedtog man en ny EU-forfatning, der både fremmede unionsbestræbelserne og regulerede styrkeforhold og afstemningsregler i kommissionen, parlamentet og ministerrådet efter den voldsomme udvidelse. Denne forfatning skulle efter planen godkendes af de enkelte medlemslande og derefter træde i kraft i 2006. Imidlertid blev forfatningen forkastet af et markant flertal ved folkeafstemninger i Frankrig og Holland i 2005. Et revideret forfatningsudkast (Lissabontraktaten) blev vedtaget i 2007, og efter at være blevet ratificeret af alle medlemslande trådte den i kraft i 2009.

▲ Afstemningsresultatet 18. maj 1993 udløste et voldsomt oprør med de autonome miljøer (se side 268) i forreste linje. Her blev der kastet med brosten mod politiet, som til sidst trak deres våben og skød mod demonstranterne.

Den parlamentariske praksis

Den borgerlige regering kom gentagne gange i den lidt underlige situation, at der blev skabt et flertal uden om regeringen, hvilket betød, at den politik, som regeringen førte, i virkeligheden var oppositionens politik.

I 1983 besluttede NATO at stille nye raketter op i Europa for at presse Sovjetunionen til nedrustningsforhandlinger. Den borgerlige regering støttede beslutningen, men det alternative flertal uden om regeringen pålagde udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen at tilføje en fodnote, der krævede flere forhandlinger, inden raketterne blev opstillet.

Der er ikke noget unaturligt i, at en regering får et flertal imod sig, men det var almindelig praksis, at oppositionen tvang regeringen til at gå af, eller at regeringen opfattede det som et mistillidsvotum og selv valgte at gå. Når det ikke skete med den danske fodnotepolitik (og i andre sager), var det fordi Det Radikale Venstre støttede regeringens økonomiske genopretningsprogram og ikke ønskede at vælte regeringen til fordel for en socialdemokratisk regering. Omvendt ønskede regeringen ikke at afgive magten, til trods for at den måtte gennemføre love og beslutninger, som den var imod.

Tamilsagen

I 1960'erne og 1970'erne var der blevet inviteret gæstearbejdere fra Tyrkiet og Jugoslavien til Danmark på grund af mangel på arbejdskraft. I 1980'erne var de fremmede, der kom til Danmark, primært politiske flygtninge, der var flygtet fra områder med krig. Særligt en gruppe tamilske flygtninge fra Sri Lanka kom til at få stor indenrigspolitisk betydning i Danmark og blev indirekte anledning til K-V-regeringens fald i januar 1993.

Ifølge dansk lov har en person, der har fået opholdstilladelse i Danmark, ret til familiesammenføring, det vil sige at få sin nærmeste familie med til landet. I 1987 besluttede den konservative justitsminister, Erik Ninn-Hansen, at se bort fra ansøgninger om tamilske familiesammenføringer formodentlig med det mål at standse flygtningestrømmen. Et flertal i Folketinget mente, at ministeren havde handlet i modstrid med ministeransvarlighedsloven, og regeringen nedsatte en undersøgelseskommission.

I januar 1993 blev Tamilrapporten offentliggjort, og den pegede på, at justitsministeren havde omgået loven, også andre politikere og embedsmænd i ministerierne fik kritik, og statsminister Schlüter mente, at rapporten var så belastende for regeringen, at han valgte at gå af uden at udskrive valg.

Folketinget besluttede at anlægge en rigsretssag imod Ninn-Hansen. Rigsretten, der er en særlig domstol, der kan dømme ministre, havde ikke været i brug siden 1910, og i 1995 afsagde den dom over Ninn-Hansen. Den tidligere justitsminister blev idømt 4 måneders betinget fængsel for at have overtrådt ministeransvarlighedsloven.

▼ Erik Ninn-Hansen (K) møder frem i Rigsretten i forbindelse med Tamilsagen.

▲ Poul Nyrup præsenterer sin første regering i 1996. Hvordan er fordelingen mellem mandlige og kvindelige ministre – sammenlignet med vores nuværende regering.

Mod et nyt årtusinde

Efter Schlüter-regeringens afgang i 1993 dannede socialdemokraten Poul Nyrup Rasmussen (1943 -) en flertalsregering bestående af socialdemokrater, radikale, CD og Kristeligt Folkeparti. Ved valget året efter blev regeringen dog svækket og måtte fortsætte som mindretalsregering uden Kristeligt Folkeparti, der røg ud af Folketinget. Ved samme valg kom et helt nyt parti i Folketinget. Enhedslisten var en sammenslutning af en række små venstre-fløjspartier, der efter Berlinmurens fald i 1989 var blevet mere grønne end røde og nu lagde mere vægt på græsrodsbevægelsernes mærkesager om eksempelvis klima og miljø end på socialistiske visioner.

I 1995 var Fremskridtspartiet, der havde sin storhedstid i 1970'erne, ved at falde helt fra hinanden i interne stridigheder om et politisk program, der passede til de moderne tider. En gruppe under ledelse af Pia Kjaersgaard brød ud og dannede Dansk Folkeparti, der markerede sig på to hovedprogrampunkter: modstand med EU og mod indvandring.

Folketingsvalget i 2001 markerede et politisk ryk til højre og en ny tidsånd. Venstre blev landets største parti og dannede regering sammen med Det Konservative Folkeparti under ledelse af Venstre-formanden Anders Fogh Rasmussen (1953 -) som statsminister. I forhold til den borgerlige Schlüter-regering var forholdene byttet om: Dengang var Konservative det store parti, men nu var det, takket være interne stridigheder, klart i mindretal i forhold til Venstre. Regeringen fik støtte af Dansk Folkeparti, der fik stor vælgertilslutning særligt på grund af deres hårde retorik i indvandrerdebatten. Selv om Det Radikale Venstre også havde fremgang, mistede partiet sin sædvanlige indflydelsesrige rolle som tungen på vægtskålen i dansk politik.

DIN DANMARKSHISTORIE

I dette afsluttende afsnit af *Vores danmarkshistorie* kigger vi nærmere på perioden fra 2000 og frem til i dag, det vil sige, vi slutter med at se på din levetid og det samfund, som du er en del af.

Er velfærdsstaten i krise?

I 1993 udgav Anders Fogh Rasmussen en debatbog, der hed *Fra socialstat til minimalstat*, der var et liberalistisk frontalangreb på velfærdsstaten. Ifølge Anders Fogh Rasmussen tog velfærdsstaten ansvaret fra borgerne og gjorde dem til passive klienter i et stort statsstyret bureaukrati. Alternativet, mente han, var en minimalstat, hvor staten havde begrænsede funktioner, og hvor markedskræfterne styrede. Selv om mange borgerlige var enige i Anders Foghs kritik af velfærdsstaten, så fik den aldrig den store folkelige tilslutning, hvilket Fogh også måtte konstatere, da han blev statsminister i 2001.

Skal man gøre status over velfærdsstaten ved årtusindskiftet, må konklusionen være, at den har været en succes i den forstand, at den store flertal af befolkningen og de politiske partier ikke ønsker den væsentligt ændret.

Men velfærdsstaten er udfordret, hvilket vi tydeligt ser i dag, for problemet er blandt andet, hvordan man skal finansiere de udbredte krav om endnu mere velfærd, i takt med at samfundet og dermed befolkningen udvikler sig og stiller nye krav.

En af udfordringerne er, at befolkningsudviklingen i de første årtier af det nye århundrede har betydet, at pensionister udgøre en stadig større del af befolkningen. Denne "ældrebryde" er dyr, og pensionisterne, der har været med til at opbygge velfærdsstaten, kræver deres ret. I Danmark kan du gå på pension og få din folkepension, fra du er 67 år, men siden 1979, hvor arbejdsløsheden var høj, har det været muligt for borgere, der var fyldt 60 år, at gå tidligt på pension og få efterløn. Idéen med efterlønnen var, at nedslidte ældre skulle udtræde af arbejdsmarkedet og overlade deres arbejde til yngre kræfter.

Efterlønnen blev i 1990'erne så populær, at op mod 30 procent af de 60-65-årige valgte at fratræde arbejdsmarkedet og gå på efterløn. Det var samfundsøkonomisk dyrt, og det betød samtidig, at mange højtkvalificerede forlod arbejdsmarkedet. Efterlønsordningen kom under pres, og under valgkampen i 1998 havde Poul Nyrup Rasmussen lovet ikke at røre ved efterlønsordningen. Efter valget begrænsede den socialdemokratiske regering sammen med oppositionen fordelene ved efterlønnen. Dette løftebrud var formodentlig en væsentlig årsag til socialdemokraternes tilbagegang ved valget i 2001.

Efterlønnen sætter fortsat dybe spor i den politiske debat, men står nu i skyggen af debatten om andre afrædelsesordninger for særligt nedslidte på arbejdsmarkedet, som har været en mærkesag for Mette Frederikssens socialdemokratiske mindretalsregering, der kom til magten i 2019.

Indvandrere og efterkommere i Danmark 1990-2021

	1990	2000	2005	2010	2015	2018	2019	2020	2021
Indvandrere og efterkommere i alt	214.571	378.162	452.095	542.738	657.473	770.397	793.601	807.169	817.438
Fra de gamle EU-lande (EU15)	62.549	73.866	76.037	88.456	99.199	111.182	114.629	116.316	117.852
Fra de nye EU-lande	12.434	20.770	25.027	53.248	94.992	121.506	127.994	130.721	133.682
Fra andre vestlige lande	25.480	31.370	34.725	38.548	40.022	44.241	44.408	43.871	43.264
Fra ikke-vestlige lande	114.108	252.156	316.306	362.486	423.260	493.468	506.570	516.261	522.640

Kilde: Samfundstatistik 2021.

Indvandringen til Danmark

Antallet af indvandrere i form af gæstearbejdere, flygtninge og familiesammenførte er steget markant siden 1970’erne og har været med til at ændre Danmark. Indvandring har de sidste tyve år fyldt meget i den almindelige debat, og der har været en tiltagende bekymring for ”det fremmede”, der har formet yderliggående politiske grupperingers fremmedhad.

Der er efter 1990 sket en stigning i antallet af indvandrere til Danmark fra ikkevestlige lande fra 114.108 til 522.640 i 2021. I samme periode steg det samlede danske befolkningstal fra 5.135.409 til 5.840.045 borgere. I perioden 1990-2021 er andelen af ikkevestlige borgere i Danmark således steget fra 4,1 procent til 8,9 procent af den samlede danske befolkning.

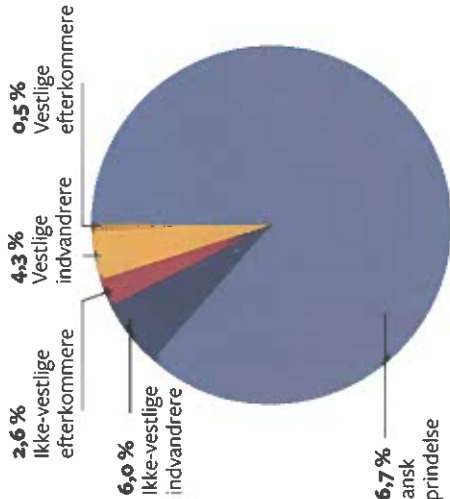
Det er især de indvandrere, der stammer fra ikkevestlige lande, der har givet anledning til debat.

Andre vestlige lande står over for samme problemer, men det er en udbredt opfattelse, at Danmark har været dårligere end de fleste andre lande til at integrere udlændinge. Som forklaring på det har man blandt andet anført, at det danske sprog er svært at lære, at det danske samfund er meget homogent og velordnet og dermed svært at trænge ind i, og endelig at Danmark, selv om vi har haft kolonier, for eksempel Ghana og De Vestindiske øer, ikke har tradition for nær-kontakt med fremmede kulturer.

Indvandrerdebatten

I dine forældres ungdom i 1980’erne spillede hverken nationalfølelse eller religion nogen særlig rolle, og ingen af Folketingets partier havde dengang en egentlig integrationspolitik. Det har ændret sig siden 1990’erne og særligt i din levetid. Danskerne er blevet meget mere bevidste om deres nationale identitet og tager i dag i høj grad stilling til religiøse problemstillinger.

Debatten om indvandring og integration begyndte at tage fart i 1990’erne, fordi der kom et stigende antal flygtninge og indvandrere fra ikke-

Kilde: Fakta om indvandrere og efterkommere i Danmark, Danmarks Statistik 2019.

vestlige lande. Mange bosatte sig i socialt udsatte boligområder, typisk anvist af kommunen, for eksempel Mjølnerparken i København, Vollsmose i Odense og Gellerupparken i Århus. På grund af den høje koncentration af indvandrere, der har taget deres værdier og normer med fra hjemlandet, blev disse boligområder kaldt for ghettos. I disse områder og især i kommunerne på den københavnske vestegn var koncentrationen af borgere med ikkevestlig baggrund høj.

Det kriminelle miljø knytter sig i høj grad til drengene i bestemte og begrænsede miljøer, der blandt andet har fået skiftende regeringer til at se på ghettodannelse især i socialt boligbyggeri. Her har både den borgerlige regering under Lars Løkke Rasmussen og Mette Frederikssens socialdemokratiske regering været meget aktive for at gøre op med boligområder, hvor koncentrationen af personer med ikkevestlig baggrund er høj. Argumentet er, at integration kun kan lykkes, hvis mange med den samme kulturbaggrund ikke bor sammen.

Det helt dominerende problem er at få indvandrerne integreret i det danske samfund og give dem mulighed for at få et arbejde, som de kan leve af. En af udfordringerne har været at få især forældrene til at lære det svære danske sprog og være med til at understøtte deres børns integration i skolesystemet.

Integrationen har vist sig at være meget vanskelig, for uden at kunne sproget er det svært at få job, og uden job er det svært at lære sproget. I 2003 var 75,5 procent af de 16-66-årige af dansk oprindelse i arbejde, mens det tilsvarende tal for indvandrere fra ikkevestlige lande var 45,1 procent. Blandt disse var der store variationer, idet beskæftigelsesfrekvensen for indvandrere fra Somalia, Irak, Afghanistan og Libanon var under 30 procent, mens tallet for personer fra Vietnam og andre østasiatiske lande var over 60 procent.

Det har vakt yderligere bekymring, at der formodentlig på grund af den helt utilstrækkelige integration er en høj kriminalitet blandt unge indvan-

▲ Udlændingepolitikken og belastningerne i boligområder fyldte meget i debatten i nullerne. Det gør den stadig, men er i stigende grad blevet fortrængt til fordel for andre spørgsmål, ikke mindst klima. Her et billede fra boligområdet Gellerup Parken i Århus.

drere, og at mange er funktionelle analfabeter, når de forlader skolen. Der har dog vist sig at være en tendens til, at piger med ikkevestlig baggrund klarer sig bedre end drengene i det danske uddannelsessystem og har en beskæftigelsesfrekvens, der matcher piger med dansk oprindelse.

Socialdemokratiet har siden 1990'erne sammen med Radikale Venstre og partierne på venstrefløjten (SF og Enhedslisten) haft den opfattelse, at fremmede kulturer var med til at berige det danske samfund, og at indvandrere skulle have del i de danske velfærdsydelser på lige fod med etniske danskere. Indvandringen var en konsekvens af den øgede globalisering, og her var der både fordele og ulemper. Socialdemokratiet og de øvrige partier lukkede ikke øjnene for de problemer, der var i områderne med mange ikkevestlige indvandrere, men mente, integrationen skulle ske med åbenhed og frivillighed.

Især Socialdemokratiet har de seneste 15-20 år skiftet holdning og tilhører i dag gruppen af partier, der ønsker at stille krav til de nye danskere, en politik, der ellers tidligere især var knyttet til Venstre og Dansk Folkeparti. Årsagen til skiftet i holdning hos Socialdemokratiet skal blandt andet findes i det socialdemokratiske bagland i form af socialdemokratiske borgmestre på den københavnske vestegn. Her kunne man berette om de problemer, der var med manglende integration, og det rejste en lang offentlig debat, der fik mange danskere til at forholde sig til indvandringens problemer, snarere end til muligheder, og det igangsatte et skift hos Socialdemokratiet væk fra den liberale holdning til begrænsning og krav.

Det politiske parti, der først og mest konsekvent viste sin modstand mod øget indvandring, var Dansk Folkeparti. Det kom for eksempel til udtryk på partiets årsmøde i 1999. **Kilde 83** er en tale, som partiets forkvinde Pia Kjærsgaard holdt for sine partifæller.

Kilde 83

Hvad gjorde du, da Danmark blev ødelagt?

Det bliver os, der må besvare det spørgsmål, vore børn og børnebørn stiller:

Hvad gjorde du, da Danmark blev ødelagt?

Ja, hvad gjorde vi egentlig? Vil vi til den tid kunne se os selv i spejlet og med god samvittighed sige: Jeg gjorde mit bedste! [...] Jeg hyttede ikke mit eget skind for at fremme karrieren. Jeg satte mit fædreland og mit folk over alt andet. Vi i Dansk Folkeparti er parate til at besvare spørgsmålet! [...]

Nutidens indvandrere er for det meste mennesker fra den tredje verden og hovedsagelig muslimer, som ikke har nogen som helst vilje til at blive en del af danskheden. Tværtimod ankommer disse mennesker med bagagen fuld af noget helt andet. De kom-

mer ofte med den dybeste foragt for alt vestligt, for alt dansk og for alt kristent. De kommer med bagagen fuld af mandschauvinisme, af rituelle slagtninger, af omskæring af pigebørn og af kvindeundertrykkende tøj og traditioner, som hører hjemme i den mørkeste middelalder.

Arbejdsspørgsmål:

- 1) Redegør for kildens ophavssituation, og hvad vi kan bruge kilden til.
- 2) Hvordan karakteriserer Pia Kjærsgaard Danmark i 1990'erne?
- 3) Diskutér, om de tendenser, hun påpeger, fortsat findes i det danske samfund.

I valgkampen i 2001 var indvandringen et hovedtema, og det gav Dansk Folkeparti 22 mandater og en central rolle som støtteparti for VK-regeringen. Minister for flygtninge og indvandrere Bertel Haarder tog initiativ til love, der indskrænkede mulighederne for at opnå asyl og ret til familiesammenføring. For eksempel ville man undgå tvangsægteskaber, hvor unge ægtefæller blev hentet i indvandrerens hjemlande, og indførte derfor den regel, at de fremmede ægtefæller skulle være mindst 24 år gamle. Reglerne virkede, antallet af indvandrere faldt drastisk i de følgende år.

Muhammedtegningerne

At synet på ikkevestlige indvandrere fyldte i den politiske debat, ses i den såkaldte Muhammedkrise i 2005-2006. Den borgerlige avis Jyllands-Posten valgte at udfordre grænserne for ytringsfriheden og spurgte 42 tegnere, om de turde tegne profeten Muhammed, til trods for at mange muslimer finder det krænkende at vise profetens ansigt. 12 tegnere tog imod tilbuddet, og deres tegninger blev trykt i avisen.

Det skabte naturligvis debat om, hvorvidt der er grænser for vores ytringsfrihed, og flere muslimske lande mente, at statsminister Anders Fogh Rasmussen skulle give en undskyldning og trække tegningerne tilbage. Det ville statsministeren ikke, for at understrege, at regeringen ikke kunne blande sig i avisernes ytringsfrihed. Det havde han ret i, men hans facon var med til at opildne krisen, der snart spredte sig som en løbeild gennem Mellemøsten. Her blev Dannebrog brændt af, man bojkottede danske varer, og der var voldsomme demonstrationer foran de danske ambassader. Mange danskere på rejse i udlandet fik at vide, at de ikke skulle sige, at de kom fra Danmark, af frygt for represallier. Det havde danskerne aldrig prøvet før, og Muhammedkrisen blev den største udenrigspolitiske krise siden anden verdenskrig.

Krisen og en muslims efterfølgende forsøg på at slå en af tegnerne ihjel gav kun fornyet kraft til indvandrerdebatten, der bølgede frem og tilbage.

I 2011 udbrød der borgerkrig i Syrien, hvilket førte til massive flygtningeproblemer, og i 2016 regnede FN med, at næsten 5 millioner var flygtet fra Syrien under borgerkrigen. Det betød også flere flygtninge til Danmark, og i 2013-2014 blev antallet af asylansøgere fordoblet fra 7.500 til 15.000. Det udfordrede kapaciteten for at placere dem rundt om i landet, hvilket satte gang i debatten om, hvordan Danmark skulle forholde sig. Situationen blev kun værre, og i efteråret 2015 bragte medierne billeder af tusindvis af flygtninge og migranter, der vandrede gennem Europa. Nogle tolkede disse billeder som udtryk for, at Europas ydre grænser stod pivåbne, og at nu kunne alle få adgang til den velfærd, samfundene havde bygget op siden anden verdenskrig.

▼ Dannebrog afbrændes i Nabius på Vestbredden under Muhammed-krisen i 2005.

Den danske regering med støttepartiet Dansk Folkeparti fik indført grænsekontrol og indrykkede i flere mellemøstlige aviser annoncer om Danmarks hårde politik over for indvandrere, i håb om at man ikke søgte til Danmark.

Samtidig indførte regeringen sammen med et stort flertal i Folketinget en række stramninger over for asylansøgere. Det betød, at det blev sværere at få familiesammenføring, og at asylansøgers økonomiske vilkår blev ringere. Men mest opmærksomhed fik den såkaldte ”smykkelov”, som modstanderne valgte at kalde den. Det var en lov, der betød, at myndighederne kunne konfiskere asylansøgers kontanter og smykker over en værdi af 10.000 kroner pr. person.

Allerede inden vedtagelsen af smykkeloven rasede debatten mod den borgerlige regering. Loven blev kaldt uetisk og udansk, og regeringen forsvarede sig med, at der ikke var tale om, at man ville rive guldtænderne ud af munden på folk eller tage vielsesringe eller andre smykker med affektionsværdi.

Kritikken spredte sig nu til udlandet, hvor medier i USA sammenlignede den danske regerings politik med det, nazisterne gjorde, da de beslaglagde jødisk ejendom i 1930’erne og 1940’erne. I den engelske avis *The Guardian* blev der bragt en karikaturtegning, der forestillede statsminister Lars Løkke Rasmussen iført noget, mange opfattede som en nazi-uniform. Det var for meget for Folketingens forkvinde, Pia Kjærsgaard (DF), der forlangte, at avisen gav den danske statsminister en undskyldning. Mange borgerlige politikere bakkende hende op. Det var bemærkelsesværdigt, for de selv samme politikere havde netop bakket op om ytringsfriheden i forbindelse med Muhammedkrisen. Her mente man, at netop karikaturtegninger ikke skulle begrænses på grund af ytringsfriheden.

► Den 14. februar 2015 angreb den 22-årige Omar El-Hussein kulturhuset Krudttønden på Østerbro i København, hvor en svensk muhammedtegner skulle holde tale. Den danske instruktør og mededeltager Finn Nørsgaard blev dræbt, og senere drebte El-Hussein vagten Dan Uzan ved den jødiske synagoge. El-Hussein blev selv skudt og dræbt af politiets indsatsstyrke samme nat.

Danmark i krig

Da den kolde krig sluttede med Berlinmurens fald i 1989 og Sovjetunionens opløsning i 1991, skiftede Danmarks udenrigspolitiske situation fra at have været en lille, klempt småstat på kanten mellem Øst og Vest til en mere aktiv udenrigspolitik.

Den nye udenrigspolitik blev kaldt aktiv internationalisme og kom til udtryk i forbindelse med de baltiske landes løsrivelse fra Sovjetunionen. Her støttede den danske regering aktivt de baltiske landes krav om selvstændighed. Det kom også til udtryk i Golfkrigen, hvor Irak i 1990 invaderede Kuwait. Her støttede regeringen den amerikanske ledede FN-mission ved at sende korvetten ”Olfert Fischer” til Den Arabiske Golf.

Selv om der var tale om en mere aktiv udenrigspolitik, lå den dog fortsat i forlængelse af humanitær, mere end direkte militær deltagelse, som det i 1950’erne under Korea-krigen var tilfældet med hospitalsskibet *Jutlandia*. På Balkan blev der efter kommunismens sammenbrud udkæmpet en blodig borgerkrig, hvor FN deltog. Her bidrog Danmark med fredsbevarende FN-styrker til Bosnien og Kroatien.

Skift i dansk udenrigspolitik

Der skete et skift i dansk udenrigspolitik i perioden 1999-2001, men det kan diskuteres, hvornår skiftet skete. Den socialdemokratiske Nyrup-regering besluttede at sende danske kampfly til Balkan, hvor de deltog i NATOs angreb på Serbien for at beskytte albanerne i Kosovo. Det vil nogle mene var et afgørende skift i udenrigspolitikken, mens andre mener, at skiftet først skete i 2001, hvor den borgerlige VK-regering var kommet til magten.

Kort tid efter angrebet på World Trade Center 11. september 2001 gik USA i krig i Afghanistan, fordi man mente, at den ansvarlige terrorist for angrebet 11. september, Osama Bin Laden, opholdt sig der. Da USA mente, at Iraks Saddam Hussein støttede Bin Laden, angreb USA i 2003 Irak.

Det lykkedes ikke USA at få FN’s opbakning til krigen i Irak, det blev derimod en amerikansk aktion støttet af 45 lande. Den borgerlige danske regering valgte at sende tropper til krigen i Irak og den efterfølgende besættelse af landet. Oppositionen med Socialdemokratiet, SF, Enhedslisten og Radikale Venstre stemte imod dansk deltagelse i krigen. Derved gik Danmark i krig med et meget lille flertal i Folketinget bag sig, hvilket i sig selv var et nybrud. Når der ikke var større opbakning til krigsdeltagelsen, skyldtes det blandt andet, at de amerikanske argumenter for, at Irak havde masseødelæggelsesvåben, ikke var troværdige – og man har aldrig fundet beviser på, at Saddam Hussein havde masseødelæggelsesvåben.

► Danske soldater i Basra i Irak, 2006.

Den danske regering besluttede at støtte den amerikanske krig i Irak, og fra 2003 har der deltaget danske soldater i aktioner i Irak og Afghanistan. Under det såkaldte arabiske forår i 2011 deltog danske kampfly i aktionen, der førte til den libyske leder Gaddafis fald i 2011.

Global arbejdsdeling

Murens fald og Østblokkens opløsning i 1989-1990 blev startskuddet til en voldsom internationalisering af økonomi, politik og kultur, der også skyldes ind over Danmark. Det dannede baggrund for EU's Indre Marked og den efterfølgende Økonomiske og Monetære Union (se side 269). EU blev et fællesmarked, hvor der var fri bevægelighed af varer, kapital og serviceydelser. Selv om det har medført mange fordele, har det også betydet, at danske virksomheder er blevet sat under pres af udenlandske virksomheder, der typisk kan producere med billigere arbejdskraft end i Danmark.

Skiftende danske regeringer har siden årtusindskiftet skullet forholde sig til, hvordan Danmark forbliver konkurrencedygtig i forhold til udenlandske virksomheder. Det har haft en afsmittende effekt på arbejdsmarkedet og på udviklingen af konkurrencestaten, som blev beskrevet på side 274. Et af hovedspørgsmålene er, om Danmark kan opretholde de høje lønninger og gode arbejdsvilkår, eller om danske arbejdsforhold bliver tvunget til at følge med de internationale vilkår. Den danske fagbevægelse forsøger naturligvis at holde fast i, at virksomhederne skal acceptere danske normer, herunder at ansatte arbejder under den gældende overenskomst. Det har

▼ *Karikaturtegning der viser magtkampen mellem Ryanair og den danske fagbevægelse. Hvordan kan en karrikaturtegning bruges som kilde i historie?*

særligt været et problem med social dumping, hvor udenlandsk arbejdskraft arbejder på langt ringere arbejds- og lønvilkår end de danske kolleger. Det var tilfældet med lavprisselskabet Ryan Air, der sælger billige flybilletter, blandt andet fordi deres ansatte arbejder uden overenskomst og under særdeles dårlige vilkår. Det fik fagbevægelsen sat en stopper for.

Den stigende globalisering har medført en global arbejdsdeling, der betyder, at Danmark de seneste 20 år har mistet eller flyttet en lang række produktionsvirksomheder til lande, hvor lønnen er lavere end i Danmark, og hvor der måske også er færre miljøkrav og begrænsninger. Dertil kommer, at mange danske virksomheder i dag ejes af udenlandske kapitalfonde eller virksomheder, for eksempel TDC og til dels Ørsted.

Økonomisk krise

Det var ikke kun produktionen, der blev globaliseret i 2000'erne, det gjorde finansmarkederne også, hvilket blandt andet skyldtes informationsteknologien. Internettet gjorde det lettere og hurtigere at handle værdipapirer, hvilket førte til øget handel og spekulation, og det har medvirket til at skabe usikkerhed i verdensøkonomien.

I 2008 spredte en finanskrise sig fra USA til resten af verden, herunder også Danmark. Finanskrisen blev hurtigt en økonomisk krise, der vendte højkonjunktur til lavkonjunktur. Det satte en sneboldeffekt i gang, der begyndte med faldende økonomisk vækst, der medførte stigende arbejdsløshed, der førte til aftagende efterspørgsel og nedgang i den internationale handel, som igen førte til faldende produktion, der førte til højere arbejdsløshed og faldende boligpriser. Krisen ramte i Danmark i første omgang finanssektoren, hvor flere banker krakkede, og tilliden til finanssektoren, der havde udløst krisen i USA med omstridte subprimelån, fik den danske stat til at skyde milliarder i forskellige bankpakker.

Samtidig med, at skiftende regeringer stabiliserede finanssektoren, blev der iværksat en række vækstpakker, der skulle stimulere forbruget. Det blev også understøttet af en lavrentepolitik, hvor renten efter 2015 har ligget omkring 0 procent (ja, endda også negativ rente, det vil sige, at man skal betale for at have sine penge stående i banken). Den lave udlånsrente skulle også være medvirkende til, at danskerne optog lån til forbrug, så der kunne komme gang i produktionen og beskæftigelsen igen.

Krisen kom til at vare længere, end man havde forventet, og det var et udtryk for den globaliserede økonomi, hvor Danmark er så integreret med andre lande, at det kan være svært at vende en så dyb krise som den, der ramte Danmark 2008-2015.

Generation online

I din levetid er kommunikationen mellem mennesker blevet radikalt forandret på grund af den teknologiske udvikling. World Wide Web (www) var op-